

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่องศักยภาพขององค์กรชุมชนด้านการเกษตร บ้านสันตะยอม ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา โครงสร้างทางสังคมและบทบาทขององค์กรชุมชนด้านการเกษตรต่อการพัฒนาด้านการเกษตรในชุมชน และศึกษาศักยภาพ ปัญหา ตลอดจนข้อจำกัดขององค์กรชุมชนด้านการเกษตรในชุมชน ซึ่งศึกษาจำนวน 3 กลุ่มใหญ่ ประกอบด้วย กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน และกลุ่มออมทรัพย์

การวิจัยเรื่องนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อทำการศึกษาระดับลึกให้ความสำคัญต่อการศึกษารวมชน วิธีการที่ใช้เป็นการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ ได้แก่ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม มีการบันทึกข้อมูลในประเด็นที่มีความสำคัญต่องานวิจัยโดยตรง รวมถึงการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง ได้กำหนดหัวข้อที่จะทำการศึกษาไว้อย่างกว้างๆ ล่วงหน้าเป็นลักษณะของคำถามปลายเปิด และใช้ตัวผู้วิจัยเป็นเครื่องมือในการวิจัยด้วย คือผู้วิจัยใช้กรณีที่มีความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูล สำหรับการสังเกตแบบมีส่วนร่วมนั้น ผู้วิจัยใช้ในคราวที่มีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมงานบุญ งานประเพณี งานแต่งงานของบุคคลในชุมชน สิ่งที่พบเห็นต่างๆ สามารถบอกถึงนัยที่เป็นจริงของข้อมูล อีกทั้งยังเป็นการตรวจสอบข้อมูลได้อีกทางหนึ่ง ส่วนการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมนั้นผู้วิจัยจะใช้การสังเกตการณ์ในหมู่บ้านและสิ่งแวดล้อมต่างๆ

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อได้ข้อมูลในแต่ละครั้งมีการตรวจสอบความถูกต้อง และความเชื่อถือ มีการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นระยะ โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณลักษณะจากกลุ่มต่างๆ หากข้อมูลในประเด็นใดที่ยังไม่เพียงพอได้มีการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมแล้วนำข้อมูลมาตรวจสอบเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติมการวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม ซึ่งผลการศึกษสามารถสรุปและอภิปรายผลได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. บริบททั่วไปของชุมชน และโครงสร้างทางสังคมของหมู่บ้านสันคะยอม

บ้านสันคะยอม ม. 1 ตำบลป่าสัก นั้นตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน แต่เดิมนั้น เป็นพื้นที่ที่มีการปลูกต้นไม้สักและมีป่าสักอยู่เป็นจำนวนมาก คนสมัยโบราณจึงได้ตั้งชื่อให้ตำบลนี้ว่า ตำบลป่าสัก และเรียกตำบลป่าสักนับแต่นั้นมา ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2569 ได้มีการยุบตำบลป่าสัก รวมกับตำบลเวียงของ โดยมีนายแก้ว กันทะวงส์วาน เป็นกำนันและอยู่ในความปกครองของตำบลเวียงของมาประมาณ 3 ปี ภายหลังได้แยกออกมาเป็นตำบลป่าสักอีกครั้ง โดยมีกำนันชื่อ นายปิ่น สุทธิกุล ซึ่งเป็นกำนันคนแรกของตำบลป่าสัก ตำบลป่าสักตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของตัวเมืองลำพูน ระยะทาง ประมาณ 5 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 12.05 ตารางกิโลเมตร

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านสันคะยอมนั้นเริ่มมีการก่อตั้งมาประมาณปี พ.ศ. 2389 หรือ ประมาณ 158 ปีมาแล้ว คนกลุ่มแรกที่ได้มาเริ่มก่อตั้งหมู่บ้านนี้จากการสอบถามผู้เฒ่าผู้แก่บ้านได้ให้ข้อมูลว่า ท้าวปิง ท้าวสมณา พ่อหนานปัญญา ท้าวนำปุ่น ซึ่งชื่อท้าวนี้ก็ได้อีกและนำไปตั้งเป็นนามสกุล พิงคะสัน สมณาศักดิ์ ปัญญาศักดิ์ นำปุ่นสัก ในปัจจุบันก็มีการสืบทอดนามสกุลนี้มาเรื่อยๆ ซึ่งแต่เดิมนั้นก่อนที่จะมาตั้งหมู่บ้าน คนกลุ่มนี้ได้อพยพมาจากบ้านป่าตึง บ้านเหล่า ซึ่งการที่มีการอพยพมาก็เพื่อหาพื้นที่ทำกินใหม่ เนื่องจากในพื้นที่เดิมค่อนข้างจะขาดแคลนน้ำสำหรับการทำการเกษตร จึงได้อพยพย้ายมาทำกินที่บ้านสันคะยอม เพราะมีลำน้ำแม่สารไหลผ่าน สามารถทำการเกษตรได้ดี ก่อนที่จะมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านสันคะยอมนี้ แต่เดิมพื้นที่บ้านสันคะยอมเป็นทุ่งนา และป่าละเมาะในอดีตนั้นมีหนองน้ำ และลำธาร ซึ่งในปัจจุบันยังคงพบเห็นได้อยู่และสามารถใช้ประโยชน์ได้ แต่ในด้านป่าไม้ในอดีตนั้นปัจจุบันได้ถูกแผ้วถางไปทำเป็นพื้นที่การเกษตรแทนเช่น การทำนา ทำสวน ซึ่งถือว่าเป็นอาชีพหลักของคนในหมู่บ้านขณะนั้น ซึ่งจะแยกออกเป็น 2 อาชีพหลักคือ อาชีพเกษตรกรรม เช่น การทำนาปลูกข้าว และอาชีพหัตถกรรม เช่น การจักสาน ทอผ้า เป็นต้น ซึ่งในด้านอาชีพการทอผ้านั้นในปัจจุบันได้เลิกทำแล้ว เนื่องจากไม่ได้รับการส่งเสริมในการทำโดยเลิกไปเมื่อปี พ.ศ. 2527

การดำรงชีวิตของชาวชุมชนบ้านสันคะยอมนั้น ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนไทยภาคเหนือเกือบทั้งหมด ซึ่งประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ คือมีอาชีพทำสวน 32 ครอบครัวยุอาชีพทำนา 24 ครอบครัวยุอาชีพรับจ้างทั่วไปและค้าขาย ส่วนเรื่องการปกครองในชุมชนบ้านสันคะยอมนั้นจะมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบต่างๆ ดังนี้ ผู้ใหญ่บ้าน 1 คน รองผู้ใหญ่บ้าน 2 คน มีเลขานุการ ผู้ดูแลด้านวัฒนธรรม ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านการคลัง ด้านการป้องกัน ฝ่ายสตรี ฝ่ายพัฒนาและอาชีพ นอกจากนี้มีคณะทำงานในแต่ละฝ่ายแล้วยังประกอบด้วยที่ปรึกษากรรมการหมู่บ้านอีก 10 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและเป็นที่น่าเชื่อถือของ

ชาวบ้านอาทิเช่น เจ้าอาวาสของวันสันคะยอม ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านสันคะยอมมาก นักวิชาการ เช่น ดร.อาวรณ์ โอภาสพัฒนกิจ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและเป็นที่น่าเชื่อถือของชาวบ้าน ตลอดจนปราชญ์ชาวบ้านอีกหลายคนทั้งที่อยู่ในภาคราชการและอยู่ในภาคเอกชน การปกครองในบ้านสันคะยอมนั้นนอกจากจะมีผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการที่ปรึกษาหมู่บ้าน และ คณะทำงานส่วนต่างๆ แล้ว ยังแบ่งการปกครองออกเป็นอีก 15 เขต หรือในชุมชนบ้านสันคะยอมจะเรียกกันว่า ป๊อก โดยแต่ละเขตหรือป๊อกจะเลือกตัวแทนเขตกันเอง ในหนึ่งเขตจะมีตัวแทนเขตได้ 2 คน เป็นตัวแทนผู้ชาย 1 คนและเป็นตัวแทนผู้หญิง 1 คน

สาธารณะสมบัติ และสาธารณะสถานในชุมชนบ้านสันคะยอมมีดังนี้ มีที่อ่านหนังสือ ประจำหมู่บ้าน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก วัดในชุมชนสันคะยอม โทรศัพท์สาธารณะ ประปาหมู่บ้าน ลานกีฬาในหมู่บ้าน ป่าชุมชน ซึ่งเป็นสาธารณะสมบัติที่ชาวบ้านในชุมชนร่วมกันก่อตั้งและดูแลรักษาเป็นอย่างดี

ระบบความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรม ชุมชนบ้านสันคะยอมนับถือศาสนาพุทธ ให้ความสำคัญต่อบ้านศาสนา มีการทำนุบำรุงวัด ทางด้านประเพณีต่างๆ ในหมู่บ้านนั้นชาวบ้านจะมักจัดกิจกรรมตามประเพณี เช่น ประเพณีปีใหม่ คือช่วงเดือนเมษายน มีการดำหัวผู้ใหญ่ในวันสงกรานต์ ประเพณีสู่ขวัญจะกระทำหลังจากหายจากการเจ็บป่วย เชื่อกันว่าเป็นสิริมงคลติดตัวและจะพบแต่ความสุขความเจริญตลอดไป และประเพณีทำบุญข้าวใหม่ จะมีการนำข้าวมาร่วมกันที่วัด เชื่อกันว่าการทำบุญข้าวในคืนปีเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้แก่เทวดา เจ้ากรรมนายเวร รวมถึงผู้ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งการทำบุญครั้งนี้จะช่วยให้ผลผลิตข้าวในปีต่อไปได้ผลผลิตสูงขึ้น เป็นต้น

2. ความเป็นมา และบทบาทขององค์กรชุมชนด้านการเกษตร

กลุ่มเกษตรกร

จากการศึกษาชุมชนบ้านสันคะยอม พบว่า มีกลุ่มเกษตรกรที่เกิดขึ้น 4 กลุ่มด้วยกัน ได้แก่ กลุ่มศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน กลุ่มผู้เลี้ยงหมู กลุ่มผู้เลี้ยงโคสันคะยอม และกลุ่มป่าชุมชน คือ

1.กลุ่มศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน ก่อตั้งกลุ่มโดยคณะกรรมการของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ได้เสนอแนะว่าควรนำเอาโครงการข้าวชุมชนมาให้เกษตรกร และกลุ่มเกษตรกรทำนาป่าสักกลมดีให้บ้านสันคะยอมและบ้านสันป่าสัก ดำเนินการในเรื่องของกลุ่ม เป็นกลุ่มที่มีการส่งเสริมและผลิตข้าว เพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขาย เพื่อสร้างรายได้และสร้างงานให้กับชาวบ้าน มีพื้นที่ดำเนินการทั้งหมด 200 ไร่ การดำเนินงานกลุ่มมี

การคัดเลือกคณะกรรมการกลุ่มและจัดตั้งจุดสาธิตให้สมาชิกภายในกลุ่มมาเรียนเกี่ยวกับการหว่านกล้า จนถึงการเก็บเกี่ยว เรียกว่า "โรงเรียนเกษตรกรในพระราชดำริ" ส่วนเรื่องเงินรายได้ที่ขายได้ที่เหลือจากการหักค่าใช้จ่ายแล้วจะแบ่งให้กับสมาชิกทุกคน นอกจากนี้ยังมีการให้สมาชิกสามารถกู้ยืมเงินได้ แต่คิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 2 ส่วนเรื่องการขายตลาดของกลุ่มศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน โดยการกระจายเมล็ดพันธุ์เพื่อจำหน่ายไปยังตำบลต่างๆ ในจังหวัดลำพูน จังหวัดลำปาง และจังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มมีการประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย ตามอำเภอ ทำให้ผลผลิตข้าวจำหน่ายได้เพิ่มขึ้น การทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย มีการจดบันทึกทุกครั้ง สามารถตรวจสอบได้อย่างโปร่งใส และในอนาคตกลุ่มมีการจัดการเรื่องการแปรรูปผลผลิต นอกจากจะมีการขายแค่เมล็ดพันธุ์ข้าวแล้ว ก็จะมีการสีข้าวเพื่อให้ได้ข้าวสารมาจำหน่าย

2. กลุ่มผู้เลี้ยงสุกร เริ่มต้นก่อตั้งกลุ่มจากการได้รับเงินสนับสนุนจากการทอดผ้าป่า เงินที่ได้มานำมาแบ่งให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและกองทุนหมุนเพื่อใช้ในการดำเนินงาน มีการจัดสรรเงินทุนที่ได้รับมาให้สมาชิกกู้ยืมเพื่อใช้ลงทุนเกี่ยวกับการเลี้ยงสุกร กลุ่มจะดูแลสมาชิกผู้เลี้ยงสุกรทุกคน โดยให้ยืมเงินไปลงทุนในเรื่องของการผลิต และต่อมากลุ่มได้มีการปรับเปลี่ยนเป็นในรูปแบบของการปล่อยเงินกู้สำหรับสมาชิกกลุ่ม และชาวบ้านในชุมชนสันคะยอม โดยจะคิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 2 ต่อเดือน ในเรื่องของการผลิตและการตลาดกลุ่มนี้มีตลาดรองรับ คือ สหกรณ์หมู และกลุ่มหมูหวาน มีการทำบัญชีสมาชิกแต่ละคนจะจัดทำกันเอง ไม่ได้ทำบัญชีร่วมกัน ถ้ามีปัญหาจึงจะมาปรึกษากับประธานกลุ่ม นอกจากนี้สมาชิกกลุ่มยังได้รับความรู้เรื่องการเลี้ยงสุกร การแปรรูปสุกร โดยได้รับการอบรมจากสำนักงานเกษตรจังหวัดลำพูน และปศุสัตว์

3. กลุ่มผู้เลี้ยงโคสันคะยอม กลุ่มนี้ก่อตั้งโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรองรับเงินงบประมาณจากพัฒนาชุมชนจังหวัด โดยนำเงินที่ได้มาจัดสรรให้สมาชิกกลุ่มกู้ยืมและนำดอกเบี้ยที่ได้จากการกู้ยืมมาลงทุนของกลุ่มต่อไป ปัจจุบันกลุ่มเลี้ยงโคได้ล้มเลิกและไปรวมกับกลุ่มเลี้ยงโคจังหวัดลำพูน เนื่องจากไม่มีเงินทุน และอาหารที่ใช้เลี้ยงวัวต้องนำมาจากแหล่งอื่น เป็นเหตุให้ต้นทุนสูงขึ้น ทำให้กลุ่มไม่สามารถอยู่ได้ต้องล้มเลิกไป

4. กลุ่มป่าชุมชน ก่อตั้งขึ้นในสมัยพ่อหลวงสนั่น สมนาศักดิ์ ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านในขณะนั้น การสืบทอดอุดมการณ์ในการรักษาป่าผ่านสถาบันการปกครองชุมชน ผู้ที่มาเป็นผู้ใหญ่บ้านจะต้องสืบทอดอุดมการณ์ในการรักษาป่า และจะมีคณะกรรมการหมู่บ้านทั้ง 10 คน ทำหน้าที่ดูแลผลประโยชน์จากป่าและการรักษาภูเขาศักดิ์ของกลุ่ม

กฎเกณฑ์การรักษาและใช้ประโยชน์จากป่า ได้แก่

1. ห้ามตัดไม้ทุกชนิดในเขตป่าชุมชนบ้านสันคะยอม
2. อนุญาตให้ตัดไม้ในเขตป่าที่ขยายออกไปได้ เพื่อใช้ในงานส่วนรวม

3. การตัดไม้ต้องได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการหมู่บ้านก่อน หากไม่ปฏิบัติตามจะมีบทลงโทษดังนี้
  - ค่าปรับใหม่ขึ้นอยู่กับขนาดของไม้ ปรับประมาณนี้วละ 3 บาท
  - ไม้ที่ยึดได้จะเป็นสมบัติของหมู่บ้าน
4. ห้ามล่าสัตว์ทุกชนิดและนำพืชสมุนไพรออกจากป่า
5. ผืนป่าชุมชนทั้งหมดเป็นของทุกคนในบ้านสันคะยอม

กลุ่มแม่บ้าน

กลุ่มนี้มีการรวมตัวกันเพื่อจัดกิจกรรมร่วมกันเพื่อสร้างรายได้นอกเหนือจากการทำนา ต้องการให้สมาชิกกลุ่มมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีการให้สมาชิกกู้ยืมเพื่อใช้ในการลงทุนด้านอื่นๆ แต่จะใช้ความซื่อสัตย์เป็นตัวชี้วัดในการปล่อยกู้ จากการศึกษารวมชนบ้านสันคะยอม พบว่า มีกลุ่มแม่บ้านที่เกิดขึ้น 3 กลุ่มด้วยกัน ได้แก่ กลุ่มจักสาน กลุ่มน้ำพริกปลา และกลุ่มหมูหวาน คือ

1.กลุ่มจักสาน มีการก่อตั้งกลุ่มเนื่องจากว่าในหมู่บ้านสันคะยอมมีผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีฝีมือทางด้านจักสาน และมีเวลาว่างในช่วงหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต จึงรวมกลุ่มเพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ อีกทั้งยังสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านอีกด้วย จะมีตัวแทนเขตเป็นผู้รับงานจากกลุ่มใหญ่ไปให้สมาชิกภายในกลุ่มย่อย (แต่ละเขต) ทั้งหมด 15 เขต การที่แบ่งเป็นเขตเพื่อรับงานนั้นเพราะง่ายต่อการจัดการ ตัวแทนเขตแต่ละเขตจะดูแลรับผิดชอบเอง ปัจจุบันกลุ่มจักสานได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินงาน โดยมีการปล่อยเงินกู้ให้กับสมาชิก คิดดอกเบี้ยร้อยละ 2 ต่อปี ส่วนเรื่องการผลิตและการตลาด จะมีพ่อค้ามารับซื้ออาทิตย์ละครั้ง สมาชิกกลุ่มไม่ต้องขนส่งและหาตลาดในการจำหน่าย

2.กลุ่มน้ำพริกปลา กลุ่มนี้ก่อตั้งกลุ่มเนื่องจากว่าแม่บ้านแต่ละคนว่างงาน จึงเห็นว่าเราควรจะมีการรวมกลุ่มทำอะไรบางอย่าง เพื่อให้เกิดรายได้ และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และจึงได้ความคิดว่าน้ำพริกปลาเป็นผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจเลยชักชวนแม่บ้านในหมู่บ้านให้มารวมกลุ่มกันทำ การดำเนินงานนั้นกลุ่มจะมีการจ้างแรงงานสมาชิกมาทำน้ำพริกปลา และให้สมาชิกภายในกลุ่มรับไปจำหน่าย จะได้กำไรแพละ 10 บาท ตลาดที่สำคัญคือตลาดเช้าในหมู่บ้าน หรือจำหน่ายตามงานหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล แต่ในปัจจุบันเริ่มมีคู่แข่งทางการค้าเพิ่มขึ้น กลุ่มจึงต้องมีการหาตลาดเพิ่มขึ้น

3.กลุ่มหมูหวาน ที่จัดตั้งกลุ่มนี้ขึ้นเนื่องจากว่าแม่บ้านภายในหมู่บ้านเรานั้นว่างงานในช่วงหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต จึงเห็นว่าแม่บ้านเราน่าจะมีการก่อตั้งกลุ่มเพื่อสร้างรายได้ และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ด้วย จึงก่อตั้งกลุ่มขึ้นมา มีการจัดการหุ้นภายในกลุ่ม หุ้นละ 100 บาท

การป็นผลเมื่อสิ้นปี ร้อยละ 2 บาท/ปี การผลิตและการตลาด กลุ่มจะมีการขายส่งตามที่ต้องการ ที่มี การรับซื้อ แต่ส่วนใหญ่จะมีพ่อค้ามารับซื้อที่กลุ่มเอง หรือนักศึกษาที่มาเก็บข้อมูลจะมาซื้อกลับบ้าน ทำให้ขายได้ตลอด นอกจากนี้กลุ่มยังมีการแปรรูปผลผลิตเพิ่มขึ้น คือ ทำแหนม และหมอบ

กลุ่มออมทรัพย์

จากการศึกษาชุมชนบ้านสันตะขอม พบว่า มีกลุ่มออมทรัพย์เกิดขึ้น 3 กลุ่มด้วยกัน ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน กองทุนหมู่บ้าน และมูลนิธิ ดร.ชุมพล พรประภา

1.กลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน กลุ่มนี้ก่อตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือสมาชิกกลุ่ม คือมีการปล่อยกู้ให้ กับสมาชิก โดยคิดดอกเบี้ยร้อยละ 2 ต่อปี เป็นแหล่งเงินกู้ให้กับสมาชิกในกรณีที่ต้องใช้เงินฉุกเฉิน และให้สมาชิกรู้จักออมเงินไว้ใช้ในอนาคต โดยต้องสมัครเป็นสมาชิกออมทรัพย์หมู่บ้านถึงจะมี สิทธิในการกู้ยืมเงินได้ ราคาหุ้นละ 10 บาท การถือหุ้นของสมาชิกภายในกลุ่มไม่จำกัดจำนวนหุ้น ของสมาชิก การจัดตั้งกลุ่มเกิดจากการปรึกษาหารือกันของคณะกรรมการหมู่บ้านจึงจัดตั้งเป็นกลุ่ม ขึ้น การดำเนินงานกลุ่ม จะมีการประกาศเสียงตามสายและคณะกรรมการกลุ่มจะออกไปรับเงิน ฝาก สรุบบยอดเงิน และปล่อยเงินกู้ที่ศาลาวัดทุกๆ วันที่ 10 ของเดือน ทุกๆ 4 เดือนสมาชิกต้องจ่าย ดอกเบี้ย และสิ้นปีต้องจ่ายเงินกู้คืนทั้งหมด และมีการปันผล โดยหักร้อยละ 20 ให้กับคณะกรรมการ และส่วนที่เหลือจะปันผลคืนให้กับสมาชิกกลุ่ม

2.กองทุนหมู่บ้าน เริ่มก่อตั้งจากการเป็นเงินสนับสนุนจากทางรัฐบาล โดยปล่อยกู้ครั้งแรกเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2544 เป็นจำนวนเงินหนึ่งล้านบาท มีสมาชิกทั้งหมด 157 ครอบครัว และมีผู้กู้ทั้งหมด 54 คน การบริหารงานของกลุ่มจะบริหารงานกันเอง โดยกำหนดกฎระเบียบขึ้นมาเอง โดยยึดหลักเกณฑ์ที่รัฐตั้งขึ้น

3.มูลนิธิ ดร.ชุมพล พรประภา เป็นกองทุนกู้ยืมเงินให้กับคนในหมู่บ้าน (ทุกคน) โดยมี ดอกเบี้ยร้อยละ 2 การปล่อยกู้จะแบ่งเงินให้สมาชิกในหมู่บ้านกู้ ซึ่งแบ่งออกเป็น 15 เขต มีหัวหน้าเขตมารับเงิน และจัดสรรให้กับสมาชิกในเขตกู้ ในแต่ละเขตจะได้รับเงินกู้ประมาณ 5,000 บาท การกู้เงินต้องมีการทำเรื่องกู้เงินเป็นหลักฐาน โดยมีคนให้กู้กับหัวหน้าเขตเป็นพยานในการ เซ็นกู้ยืมเงิน

3. ศักยภาพ ปัญหา และข้อจำกัดขององค์กรชุมชนด้านการเกษตรในชุมชน

จากการศึกษาขององค์กรชุมชนด้านการเกษตรในชุมชนหมู่บ้านสันคะยอมทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า แต่ละกลุ่มนั้นมีศักยภาพแตกต่างกันไปตามบทบาทและหน้าที่ของตนเอง โดยศักยภาพของกลุ่ม ต้องมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการการทำงาน ตลอดจนบทบาทหน้าที่ของตน ศักยภาพที่มีอยู่ ก็คือ ศักยภาพในการปฏิบัติงานพัฒนาของกลุ่มของตน เป็นผู้ประสานงาน ผู้ถ่ายทอดและเผยแพร่ ความคิดเพื่อให้เกิดการศึกษา ความรู้ต่างๆ แก่สมาชิกภายในกลุ่ม ตลอดจนศักยภาพในการแก้ไขข้อ ขัดแย้งภายในชุมชนด้วย นอกจากนี้ศักยภาพที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว องค์กรชุมชนเหล่านี้ยังต้องมี บทบาทกระตุ้นความคิดให้ชาวบ้านในหมู่บ้านสันคะยอมให้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของตนเอง ตลอดจนติดตามและตรวจสอบการดำเนินงานของกลุ่มด้วย ซึ่งบทบาทของแต่ละกลุ่มทั้ง 3 กลุ่ม มีบทบาทการดำเนินงานด้านการพัฒนาการเกษตรดังนี้

กลุ่มเกษตรกร

1. จุดเริ่มต้นในการจัดตั้งกลุ่ม

กลุ่มเกษตรกรในบ้านสันคะยอมนั้นประกอบไปด้วย 4 กลุ่มคือ กลุ่มศูนย์ส่งเสริมและผลิต เมล็ดพันธุ์ข้าว กลุ่มผู้เลี้ยงสุกร กลุ่มผู้เลี้ยงโคสันคะยอม และกลุ่มป่าชุมชน จากการศึกษา พบว่า จุดเริ่มต้นจากการจัดตั้งกลุ่มนั้นมีปัจจัย 2 ประการ คือ ปัจจัยภายในกลุ่ม และปัจจัยภายนอกกลุ่ม ซึ่งปัจจัยภายในกลุ่มเกิดขึ้นจากสภาพปัญหาและความต้องการของเกษตรกร เช่น กลุ่มศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน มีปัญหาการขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ที่ดีในการผลิตข้าว เนื่องจากเมล็ดพันธุ์เดิม เมื่อปลูกไประยะเวลาประมาณ 2-3 ปี ผลผลิตที่ได้รับจะลดลง จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น นายอุทิศ พิงคะสัน และสมาชิกกลุ่มได้มีแนวคิดที่จะผลิตเมล็ดพันธุ์ที่ดีใช้ในชุมชนเพื่อชุมชน และมีการแพร่กระจายแนวความคิดไปให้กับเกษตรกรในชุมชน นำไปสู่การจัดตั้งกลุ่มศูนย์ส่งเสริม และผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน

ในส่วนของปัจจัยภายนอกกลุ่มนั้น โดยนโยบายของรัฐที่มุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ และให้มนุษย์เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาในทุกๆ ด้าน นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานให้คำแนะนำในการจัดตั้งกลุ่ม เช่น สำนักงานเกษตรจังหวัดลำพูน เป็นต้น

2. กระบวนการในการจัดตั้งกลุ่ม

กระบวนการในการจัดตั้งกลุ่ม มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการจัดตั้งกลุ่มที่ชัดเจน เพื่อ กำหนดปริมาณการผลิต และการตลาด ตลอดจนการแบ่งผลประโยชน์ให้กับสมาชิกกลุ่ม โครง

สร้างการบริหารกลุ่มได้มีการแบ่งการบริหารเป็นสัดส่วน ตามบทบาทและหน้าที่ โดยตำแหน่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น จากการคัดเลือกจากสมาชิกกลุ่มตามประสบการณ์และความสามารถของบุคคลนั้นๆ นอกจากนี้กลุ่มเกษตรกรยังมีการกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับใช้ในกลุ่มโดยสมาชิกกลุ่มเป็นผู้จัดตั้งขึ้นมา ซึ่ง กฎระเบียบนี้สมาชิกทุกคนต้องปฏิบัติ

ปัจจัยภายนอกกลุ่มเกษตรกรที่มีความสำคัญในกระบวนการจัดตั้งกลุ่ม คือ การได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารงานกลุ่ม และบทบาทหน้าที่ต่างๆ

3. การดำเนินงานของกลุ่ม

การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรมีการกำหนดแผนงานโครงการ โดยแผนงานที่เกิดขึ้นจะคำนึงถึงสภาพปัญหา สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนงานและมีส่วนร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ภายในกลุ่ม เช่น การแลกเปลี่ยนความรู้ในการอบรมเรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ดี หรือการผลิตสุกรให้ได้คุณภาพ จากกรมปศุสัตว์ และมีการติดตามการดำเนินงานจนจบแผนงานที่ตั้งไว้

ส่วนการสนับสนุนจากทางราชการ เช่น ศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 7 จังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานเกษตรจังหวัดลำพูน และเกษตรตำบลป่าสัก ได้สนับสนุนเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญมาให้คำแนะนำเกี่ยวกับการผลิตที่ถูกต้อง โดยจัดอบรมให้กับสมาชิกกลุ่มเกษตรกร นอกจากนี้ยังมีเงินทุนสนับสนุนเพื่อเป็นทุนดำเนินงาน ตลอดจนค่าใช้จ่ายเบื้องต้น

4. ความสำเร็จของกลุ่ม

ความสำเร็จของกลุ่มเกิดขึ้นได้จากการปัจจัยภายในกลุ่มเกษตรกรนั้น คณะทำงาน และสมาชิกกลุ่ม มีความรู้ความสามารถ ความซื่อสัตย์ และเป็นที่ยอมรับจากสมาชิกและชุมชน นำไปสู่ความศรัทธาในตัวผู้นำ ส่งผลให้เกิดแรงกระตุ้นเพื่อสร้างแรงจูงใจในการดำเนินงานกลุ่ม ยกตัวอย่างเช่น กลุ่มศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนมีการประชุมทุกวันอังคาร สมาชิกสนใจเข้าร่วมประชุม นอกจากนี้กลุ่มเกษตรกรยังมีการผลิตแบบครบวงจร ตั้งแต่การผลิต การแปรรูป และการตลาด อีกทั้งยังมีการระดมเงินทุนภายในกลุ่มเพื่อเป็นเงินทุนในการดำเนินงาน ได้รับเงินสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และแหล่งเงินทุนในชุมชน เช่น กองทุนหมู่บ้าน และกลุ่มออมทรัพย์ นอกจากนี้ยังมีการแบ่งผลประโยชน์ตามสัดส่วนตามที่สมาชิกได้ตกลงไว้ ด้านบัญชีได้จัดทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร สามารถตรวจสอบได้ การประชาสัมพันธ์เรื่องการตลาดผ่านหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน

ปัจจัยภายนอกที่เอื้อให้กลุ่มเกษตรกรมีความสำเร็จนั้น คือ การประสานงานภายในกลุ่มและเครือข่ายภายนอกกลุ่มที่ดี กลุ่มเกษตรกรมีการติดต่อประสานงานกับสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดลำพูน ทำให้กลุ่มได้รับความรู้วิชาการที่ถูกต้อง การได้รับการสนับสนุนด้านแหล่ง

เงินทุนจากทางภาครัฐ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก ปี 2545 จำนวน 46,000 บาท และ ปัจจัยการผลิต คือ เครื่องเย็บ กระสอบบรรจุพันธุ์ข้าว เครื่องบดหอยเชอร์รี่ ส่วนกลุ่มผู้เลี้ยงสุกร ได้รับการสนับสนุนจากปศุสัตว์อำเภอโดยได้รับพ่อแม่พันธุ์สุกร นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร โดยมีการให้ความรู้ การดูแลอย่างใกล้ชิด ตลอดจนแก้ไขปัญหาการผลิตแก่กลุ่มเกษตรกร เช่น การดูแลแปลงสาธิตเมล็ดพันธุ์ข้าว จะเห็นได้ว่าการที่กลุ่มพัฒนาได้นั้นส่วนหนึ่งกลุ่มได้รับนโยบายจากภาครัฐ

กลุ่มแม่บ้าน

1. จุดเริ่มต้นในการจัดตั้งกลุ่ม

กลุ่มแม่บ้านในบ้านสันคะยอมนั้นประกอบไปด้วย 3 กลุ่มคือ กลุ่มจักสาน กลุ่มน้ำพริกลาบ กลุ่มหมูหวาน ในจุดเริ่มต้นการจัดตั้งกลุ่มนั้นกลุ่มแม่บ้านมีปัจจัยภายในที่ทำให้เกิดการจัดตั้งกลุ่ม โดยทั้งหมดเริ่มต้นมาจากสภาพปัญหาของแม่บ้านในหมู่บ้านสันคะยอมที่มีเวลาว่างหลังจากทำนา เนื่องจากรายได้มีไม่เพียงพอต่อรายจ่ายจึงต้องการที่จะเพิ่มรายได้ในช่วงเวลาว่างของตนเอง จึงได้มีผู้ทำการริเริ่มในการจัดตั้งกลุ่มขึ้น ยกตัวอย่างเช่น กลุ่มน้ำพริกลาบ เกิดขึ้นโดยคุณปนัดดา พิงคะสันและคุณจินดา กิตติศักดิ์ ได้เป็นผู้ริเริ่มแนวความคิดในการทำน้ำพริกลาบเพื่อจำหน่ายเป็นรายได้เสริมขึ้น จากนั้นจึงได้พูดคุยกับบรรดาแม่บ้านในหมู่บ้านที่มีเวลาว่างและได้ชักชวนให้เข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม เป็นต้น

นอกจากปัจจัยภายในที่มีส่วนในการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านแล้วปัจจัยภายนอกที่มีผลทำให้กลุ่มแม่บ้านจัดตั้งกลุ่มได้คือ ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานจากภาครัฐที่ให้การสนับสนุนในการจัดตั้งกลุ่มเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและให้ชุมชนสามารถสร้างรายได้ เช่น สำนักงานเกษตรจังหวัดลำพูน ที่มีนโยบายในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กลับกลุ่มแม่บ้านในชุมชน เป็นต้น

2. กระบวนการในการจัดตั้งกลุ่ม

ในกระบวนการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านทั้ง 3 กลุ่มนั้นพบว่าปัจจัยภายในที่ทำให้เกิดกระบวนการจัดตั้งกลุ่มประกอบไปด้วยการตั้งวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกลุ่มแต่ละกลุ่มอย่างชัดเจน นอกจากนี้มีการกำหนดกฎระเบียบและข้อบังคับในแต่ละกลุ่มเป็นข้อๆ เพื่อให้สมาชิกที่เข้าร่วมในกลุ่มนั้นได้ถือปฏิบัติตาม ยกตัวอย่างเช่น การจะเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านได้นั้นจะต้องเป็นแม่บ้านภายในหมู่บ้านสันคะยอมเท่านั้น เป็นต้น โดยจะมีคณะกรรมการหรือคณะกรรมการเป็นผู้บริหารงานและดูแล ซึ่งไม่ว่าจะการกำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับ หรือการคัดเลือกคณะกรรมการที่จะมาเป็นผู้ดูแลและบริหารกลุ่มนั้นจะต้องได้รับความสนับสนุนและการยอมรับจากสมาชิกกลุ่มเป็นหลัก

ในส่วนของปัจจัยภายนอกที่ทำให้เกิดกระบวนการจัดตั้งกลุ่มนั้น กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ในสำนักงานของภาครัฐ โดยเจ้าหน้าที่รัฐได้เข้ามาแนะนำกระบวนการในการจัดตั้งกลุ่ม โดยเฉพาะสำนักงานเกษตรจังหวัดลำพูนที่ให้คำแนะนำอย่างสม่ำเสมอ

3. การดำเนินงานของกลุ่ม

การดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านในบ้านสันคะยอมนี้ ได้ดำเนินการตามแผนงานที่วางไว้โดยคำนึงถึงเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กลุ่มได้ตั้งไว้ ยกตัวอย่างเช่น ในกลุ่มน้ำพริกปลา ได้ดำเนินการทำน้ำพริกปลาเพื่อจำหน่ายทุกสัปดาห์ เป็นต้น นอกจากนี้จะมีกิจกรรมที่ต่อเนื่องตลอดทั้งปีแล้ว สมาชิกของกลุ่มแม่บ้านทั้ง 3 กลุ่ม ยังมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มอีกด้วยจากการที่สมาชิกกลุ่มเข้าร่วมประชุมอย่างสม่ำเสมอและการผลิตผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม

ปัจจัยภายนอกที่ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านดำเนินการได้คือการได้รับการสนับสนุนจากทางภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ เทคนิค วิธีการตลอดจนเงินทุนที่ทางภาครัฐสนับสนุนเพื่อเป็นทุนในการดำเนินงาน ยกตัวอย่าง กลุ่มน้ำพริกปลาที่ได้รับการสนับสนุนจากเกษตรจังหวัดลำพูน จากโครงการหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล ซึ่งได้สนับสนุนในเรื่องทุนจำนวน 50,000 บาท เป็นต้น นอกจากแหล่งเงินทุนจากภาครัฐแล้ว ยังมีแหล่งเงินทุนภายในชุมชนอีกที่จะคอยให้การสนับสนุน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน

4. ความสำเร็จของกลุ่ม

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรประสบความสำเร็จในการจัดตั้งกลุ่มได้นั้นอันเนื่องมาจากหลายปัจจัย ไม่ว่าจะเป็นความรู้ความสามารถในตัวผู้นำ หรือประธานกลุ่มที่มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ และเห็นประโยชน์ต่อส่วนรวม รวมทั้งเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนอย่างมาก อันดูได้จากความกระตือรือร้นในการใฝ่หาความรู้นำไปสู่การสร้างความสำเร็จของสมาชิกทำให้สมาชิกให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี พร้อมทั้งจะให้ความร่วมมือและนำไปปฏิบัติ นอกจากนี้ผลประโยชน์ของกลุ่มแม่บ้านยังเป็นที่พอใจของสมาชิก มีการแบ่งเป็นสัดส่วนเป็นส่วน คือ ส่วนหนึ่งเป็นกำไรเพื่อแบ่งให้แก่สมาชิกทุกคน ส่วนหนึ่งเป็นค่าใช้จ่าย ส่วนหนึ่งเป็นค่าดำเนินงานและส่วนหนึ่งเพื่อส่วนรวม จากระเบียบและข้อตกลงที่ทางกลุ่มแม่บ้านทั้ง 3 กลุ่มได้จัดทำไว้ และมีการจัดทำบัญชีเพื่อบันทึกการใช้จ่ายอีกด้วยซึ่งการทำบัญชีดังกล่าวจะช่วยให้กลุ่มสามารถที่จะตรวจสอบความถูกต้องในการใช้จ่ายได้ตลอดเวลา ไม่เพียงเท่านั้นกลุ่มแม่บ้านยังได้มีการประชาสัมพันธ์ในผลิตภัณฑ์ของตนเองอย่างต่อเนื่อง เช่น การเข้าร่วมจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในตำบลใกล้เคียงทั้งกับหน่วยงานภาครัฐและตามงานเอกชนต่างๆ อย่างต่อเนื่อง

นอกจากปัจจัยภายในที่ส่งผลให้กลุ่มประสบความสำเร็จแล้วปัจจัยภายนอกก็มีผลทำให้กลุ่มแม่บ้านประสบความสำเร็จไม่ว่าจะเป็นส่วนของเจ้าหน้าที่และหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงาน

เกษตรจังหวัดลำพูน ที่ให้การสนับสนุนอย่างดี มีการให้ความรู้ เทคนิค วิธีการ ในการที่จะผลิตให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ ตลอดจนยังให้การสนับสนุนในเรื่องของเงินทุนอีกด้วย เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก ซึ่งกลุ่มแม่บ้านทั้งหมดได้รับความร่วมมือและการช่วยเหลือเป็นอย่างดี

กลุ่มออมทรัพย์

1. จุดเริ่มต้นในการจัดตั้งกลุ่ม

กลุ่มออมทรัพย์ในหมู่บ้านสันคะยอมประกอบด้วย 3 กลุ่มด้วยกัน ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน กองทุนหมู่บ้าน และมูลนิธิ ดร.ชุมพล พรประภา เริ่มต้นจากการปรึกษาหารือของคณะกรรมการหมู่บ้านที่พบปัญหาของชาวบ้านในชุมชนเรื่องการเคลื่อนเงินลงทุนเพื่อให้ในการประกอบการผลิต และภาระหนี้สินที่มีการกู้ยืมเงินจากนายทุนที่คิดดอกเบี้ยสูง เพื่อลดปัญหาเหล่านี้คณะกรรมการหมู่บ้านจึงมีแนวคิดที่จะจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อให้สมาชิกกู้ยืมเงินในอัตราดอกเบี้ยต่ำ นอกจากกลุ่มออมทรัพย์ในหมู่บ้านแล้วยังมีกองทุนหมู่บ้านที่ช่วยเหลือเรื่องของเงินทุน ซึ่งเป็นนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการช่วยเหลือชาวบ้าน

2. กระบวนการในการจัดตั้งกลุ่ม

กลุ่มออมทรัพย์มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักเพื่อเป็นแหล่งเงินกู้ให้กับสมาชิกกลุ่มโดยคิดอัตราดอกเบี้ยต่ำ และทำให้สมาชิกรู้จักออมเงินเพื่อใช้ในอนาคต โครงสร้างการบริหารของกลุ่มมีการปรับการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับชุมชน การคัดเลือกคณะกรรมการคัดเลือกจากสมาชิกกลุ่ม และสมาชิกเข้าร่วมโดยสมัครใจ มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการกลุ่มตามความเหมาะสมกับประสบการณ์ของแต่ละคน มีการประชุมออกกฎระเบียบข้อบังคับเพื่อใช้ในการภายในกลุ่มให้สมาชิกทุกคนเห็นพร้อมและปฏิบัติตาม นอกจากนี้ยังมีปัจจัยภายนอกกลุ่ม คือ การให้คำแนะนำจากองค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก

3. การดำเนินงานของกลุ่ม

การดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์มีการกำหนดแผนงานกิจกรรมต่างๆ ดังนี้ มีการออกไปรับเงินฝาก สรุปรยอดเงิน และปล่อยเงินกู้ทุกๆ วันที่ 10 ของเดือน เมื่อสิ้นปีต้องจ่ายเงินกู้คืนทั้งหมด มีการปันผลให้กับสมาชิกกลุ่ม ค่าตอบแทนกรรมการดำเนินงาน และหักเข้ากลุ่มออมทรัพย์เพื่อใช้ในการดำเนินงาน จะเห็นได้ว่ากลุ่มมีการกำหนดแผนงาน โครงการที่ชัดเจน และเป็นระบบ มีกิจกรรมต่อเนื่องตลอดปี สมาชิกทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้เรื่องการกู้ยืมเงิน สามารถตรวจสอบบัญชีรายรับ-รายจ่ายของกลุ่ม เป็นการติดตามการดำเนินงานกลุ่มทางหนึ่ง ทำให้การดำเนินงานกลุ่มมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้คณะกรรมการได้รับความรู้จากการอบรมเรื่องการทำ

บัญชี โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก และกรมพัฒนาชุมชน สนับสนุนวิทยากรมาให้คำแนะนำ ความรู้ มีการจัดอบรมให้กับคณะกรรมการกลุ่ม ส่วนในเรื่อง การสนับสนุนเงินทุนจากรัฐบาล กองทุนหมู่บ้าน ได้รับเงินสนับสนุนจากทางรัฐบาลเป็นเงินหนึ่ง ล้านบาทให้มาช่วยเหลือชาวบ้านเรื่องการเงิน

4. ความสำเร็จของกลุ่ม

ความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์นั้นมีตัวบ่งชี้ดังนี้ ประชาน คณะกรรมการ และสมาชิกกลุ่ม มีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการกลุ่ม มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ จึงเกิดแรงกระตุ้นในการดำเนินงาน เกิดความสามัคคีภายในกลุ่ม พร้อมทั้งกลุ่มออมทรัพย์ ยังมีการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐเรื่องการสนับสนุนแหล่งเงินทุน การจัดฝึกอบรม การให้ความรู้ และการให้คำแนะนำทางด้านวิชาการต่างๆ มีการจัดอบรมเรื่องการจัดทำบัญชี ซึ่งตรงกับ ปัญหาและความต้องการของกลุ่ม เพราะแต่เดิมนั้นกลุ่มออมทรัพย์มีปัญหาเรื่องการทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายไม่เป็น ทำให้กลุ่มสามารถจัดทำบัญชีเป็นระบบ นอกจากนี้ยังมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ทุกๆ เดือน ในเรื่องของข่าวสารการรับเงินฝาก สรุปลยอดเงินกู้ และการปล่อยเงินกู้

กล่าวโดยสรุปแล้วจากศักยภาพดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยขอสรุปให้เห็นถึงศักยภาพขององค์กรชุมชนด้านการเกษตรของหมู่บ้านสันตะยอม ต.ป่าสัก อ.เมือง จ.ลำพูน โดยสะท้อนให้เห็นถึง ศักยภาพของชุมชน หมายถึง ชีตความสามารถในอันที่จะตอบสนองความต้องการและแก้ไขสภาพ ปัญหาของคนส่วนใหญ่ในชุมชน รวมทั้งความสามารถของชุมชนในการประสานความร่วมมือการ ดำเนินงานกับคนภายในชุมชน ขณะเดียวกันก็ดำเนินการแก้ไขปัญหามาจากภายนอกชุมชนทั้งนี้ ด้วยจุดมุ่งหมายเพื่อความปกติสุขในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน องค์ประกอบที่ทำให้ชุมชน เกิดศักยภาพในการดำเนินงานใดๆ ดังนี้

จุดแข็ง

1. ผู้นำกลุ่มมีความรู้ ความสามารถ ซื่อสัตย์สุจริต และประสานงานกับฝ่ายต่างๆ ได้ดี
2. มีการประชุมกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ และสมาชิกให้ความสนใจมาร่วมประชุม
3. สมาชิกส่วนใหญ่มีความซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อหน้าที่และภาระหนี้สินที่มีต่อกลุ่ม
4. มีการระดมทุนภายในกลุ่ม เช่น การถือหุ้นของสมาชิก การจัดกลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น
5. กิจกรรมของกลุ่มทำให้สมาชิกมีรายได้เสริมทำให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น

6. มีการจัดฝึกอบรมความรู้ต่างๆ ให้แก่สมาชิก โดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
7. มีการจัดทำบัญชีกลุ่ม สมาชิกสามารถตรวจสอบได้

จุดอ่อน

1. กลุ่มยังขาดแคลนเงินทุนที่จะนำมาเป็นทุนหมุนเวียนในการทำกิจกรรม
2. การประชาสัมพันธ์ของกลุ่มในเรื่องของผลผลิตไม่มีความต่อเนื่อง
3. กลุ่มไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารที่ทันเหตุการณ์ในด้านการตลาด
4. สมาชิกบางส่วนยังไม่ให้ความสนใจในการเข้าร่วมประชุมกลุ่ม

โอกาส

1. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การดูแลเอาใจใส่ ให้คำแนะนำเรื่องการผลิต การแปรรูป และการตลาด รวมทั้งการให้ความรู้ในเรื่องการผลิต
2. โครงการ 1 ผลิตภัณฑ์ 1 ตำบล ของรัฐบาล เอื้ออำนวยให้การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทำได้สะดวกขึ้น ตลอดจนการหาตลาดให้กับผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มผลิตขึ้น
3. ด้านการตลาดมีพ่อค้าเข้ามาติดต่อซื้อสินค้าที่ผลิตโดยตรง ทำให้สินค้ามีตลาดจำหน่ายที่แน่นอน
4. การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอย่างสม่ำเสมอ ทำให้กลุ่มเป็นที่ยอมรับและน่าเชื่อถือของชุมชน
5. องค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ต.) ให้ความสนใจและสนับสนุนการทำกิจกรรมกลุ่มพอสมควร

ข้อจำกัด

1. ระดับการรับรู้ของสมาชิกและการวิเคราะห์ภายในกลุ่มมีความแตกต่างกัน
2. เงินทุนที่มีอยู่จำกัด ไม่เพียงพอกับความต้องการของสมาชิกภายในกลุ่ม
3. การได้รับการสนับสนุนจากทางราชการมีความล่าช้า ทำให้ขาดโอกาสที่จะพัฒนากิจกรรมของกลุ่ม
4. ข้อมูลด้านการเกษตรและการตลาด ยังล่าช้าไม่ทันเหตุการณ์ ทำให้การวางแผนการผลิตและการทำงานของกลุ่ม ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

5. สมาชิกในชุมชนบางคนไม่ให้ความร่วมมือในการเข้าประชุมกลุ่ม การระดมความคิด จึงไม่เกิดพลังเท่าที่ควรในการจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
6. ชาวชนในหมู่บ้าน ไม่ให้ความสนใจที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม นิยมไปทำงานนอกพื้นที่ ทำให้ขาดแรงงานที่จะมาช่วยกันผลิตสินค้าของกลุ่ม
7. องค์กรยังมีข้อจำกัดในเรื่องการประสานงานระหว่างองค์กรอื่นๆ ยังไม่ดีเท่าที่ควร

อภิปรายผลการวิจัย

การรวมตัวของกลุ่มชุมชนในหมู่บ้านสันคະຍອມมักจะมีหลายกลุ่มตามสภาพความต้องการ และการกำหนดบทบาทของชุมชน และเป็นการรวมกลุ่มที่มีหลายลักษณะ และแม้ว่าจะมีกลุ่มหลายกลุ่ม แต่สมาชิกของแต่ละกลุ่มก็มีสาเหตุและเงื่อนไข กลไก และศักยภาพที่ต่างกัน การวิจัยครั้งนี้แบ่งกลุ่มออกเป็นกลุ่มต่างๆ 3 กลุ่มด้วยกัน คือ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน และกลุ่มออมทรัพย์ จากการที่มีรายละเอียดของแนวคิด 4 ประการที่ได้อภิปรายข้างต้น สามารถวิเคราะห์ได้ว่าการมีส่วนร่วมในความคิดและการดำเนินงานในกลุ่ม เป็นปัจจัยที่สำคัญในการที่จะทำให้องค์กรชุมชนสามารถที่จะทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี มีความเห็นอกเห็นใจกัน และช่วยเหลือกันในการแก้ปัญหา วัฒนธรรม ความเชื่อ การเคารพนับถือผู้อาวุโส เศรษฐกิจและสังคม แม้กระทั่งการปกครอง เป็นตัวเชื่อมโยงให้ชุมชนได้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมในกระบวนการดังกล่าว จะเอื้อให้เกิดศักยภาพแก่องค์กรชุมชนด้านการเกษตรได้ ปัจจัยสำคัญที่เอื้อให้องค์กรชุมชนหมู่บ้านสันคະຍອມมีศักยภาพมีดังนี้

1.การมีส่วนร่วมในความคิดและการดำเนินงานในกลุ่ม ซึ่งจะส่งผลสืบเนื่องให้องค์กรในชุมชนมีความเข้มแข็งด้วย

การมีส่วนร่วมในความคิด และการดำเนินงานกลุ่มนั้นเป็นการช่วยกันคิดช่วยกันทำด้วยวิธีการระดมความคิดเห็น มีความรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาของกลุ่มร่วมกันทุกขั้นตอน กระบวนการคิดแบบมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ อย่างเช่น การนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาฐานที่เป็นประโยชน์เหมาะสมกับหมู่บ้านมาวิเคราะห์อย่างละเอียดเป็นระบบ และนำมาเผยแพร่ให้กับชาวบ้านในหมู่บ้านได้ฝึกปฏิบัติ การแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเกษตรกรทำนา และกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการจัดหากิจกรรมที่สามารถเพิ่มรายได้ให้กับกลุ่ม รวมถึงการร่วมมือประสานใจในการนำเสนอวิธีคิดให้กับสมาชิกภายในกลุ่มได้เรียนรู้กิจกรรมที่มีส่วนร่วมต่างๆ เหล่านี้ทำให้กลุ่มทั้ง 3 กลุ่มมีความเข้มแข็ง และทำให้ชุมชนหมู่บ้านสันคະຍອມมีศักยภาพด้านการเกษตร

ที่เข้มแข็งขึ้นด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ จารุพรรณ (2538) ที่ศึกษาศักยภาพของกลุ่มและองค์กรท้องถิ่นในการพัฒนาชนบท พบว่า การรวมกลุ่มขององค์กรท้องถิ่นมีบทบาทในการกระตุ้นความคิด เพื่อให้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของตนเอง มีเป้าหมายในการพัฒนาร่วมกัน จะช่วยให้ชุมชนเกิดความสมดุลย์ในการพัฒนามากขึ้น และเอนก (2532) กล่าวไว้ว่า กระบวนการพัฒนาควรให้มีเวทีชาวบ้านมีการทบทวน แลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกันระหว่างชาวบ้านกับชุมชน มีส่วนร่วมภายในกลุ่มในกระบวนการแก้ไขปัญหา ทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นการใช้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของกลุ่ม เขาจะค้นพบว่าศักยภาพที่มีอยู่แล้วในตนเองนั้นจะช่วยทำให้กลุ่มเกิดศักยภาพ

2.การมีผลประโยชน์ร่วมกัน

การที่กลุ่มและองค์กรจะประสบความสำเร็จได้นั้นต้องให้สมาชิกกลุ่มได้รับรู้ว่าตนเองจะได้รับผลประโยชน์อย่างไรบ้าง และมีการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมอย่างทั่วถึง ซึ่งหมายถึงผลตอบแทนหรือค่าจ้างแรงงานนั่นเอง เมื่อสมาชิกรับรู้แล้วว่าตนเองได้รับผลประโยชน์แล้วจะสามารถสร้างแรงกระตุ้นให้สมาชิกภายในกลุ่มมีการดำเนินงาน การจัดการด้านการเกษตรนั้นออกมาดีขึ้น อย่างเช่น กลุ่มเกษตรกรทำนานั้นมีการรวมกันเพื่อสร้างอำนาจการต่อรองทางการตลาดเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ตนเองจะได้รับให้มากที่สุด จึงเป็นกลยุทธ์ทางหนึ่งที่ดีได้ว่า ประสพผลสำเร็จสามารถเป็นกลุ่มองค์กรที่เข้มแข็งต่อไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของโอบา (2532) กล่าวไว้ว่า การที่ประชาชนได้รับส่วนแบ่งในผลประโยชน์จะช่วยทำให้เกิดการพัฒนาขึ้น

3.การมีความเข้าใจในกระบวนการทำงาน และบทบาทหน้าที่ ตลอดจนการมีความรับผิดชอบต่อกลุ่มของตน

การเข้าใจในกระบวนการทำงานและบทบาทหน้าที่ของแต่ละคนในกลุ่มองค์กรมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากความสามารถของแต่ละบุคคลแตกต่างกันออกไป ดังนั้นการที่กลุ่มหรือองค์กรจะพัฒนาได้นั้นความสามารถและความชำนาญของแต่ละบุคคลต้องสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของตนเองนอกจากจะเข้าใจในบทบาทของตนเองแล้วยังต้องเข้าใจในกระบวนการทำงานของกลุ่มหรือองค์กรของตนเองอีกด้วยและต้องมีความรับผิดชอบต่อกลุ่มของตนเอง ต้องมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ที่รับผิดชอบของแต่ละบุคคลอย่างชัดเจน คือ

ประธาน มีบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานกลุ่ม เป็นผู้นำกลุ่ม รวมถึงการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในกลุ่ม

รองประธาน มีบทบาทหน้าที่เป็นผู้ที่รับหน้าที่และบทบาทแทนประธานในขณะที่ประธานติดภาระกิจไม่สามารถจะทำหน้าที่ได้ และทำหน้าที่ปรับรูปแบบการทำงานจากประธานอีกครั้งหนึ่ง และติดตามภาระกิจที่ประธานได้ให้ปฏิบัติ

เลขานุการ มีบทบาทหน้าที่เป็นผู้ที่คอยจดบันทึกและติดต่อประสานงานระหว่างกันภายในกลุ่มและติดต่อประสานงานภายนอกกับกลุ่มต่างๆ หรือหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่ม

เหรัญญิก มีบทบาทหน้าที่เป็นผู้รับผิดชอบทางด้านการเงินของกลุ่ม

คณะกรรมการ มีบทบาทหน้าที่เป็นตัวแทนของสมาชิกที่มีทั้งหมดเพื่อแสดงความคิดเห็นต่างๆ ตลอดจนการเสนอแนวคิดและการลงมติต่างๆ ที่กลุ่มต้องการอีกทั้งยังเป็นผู้ที่จะประชาสัมพันธ์ให้แก่สมาชิกได้ทราบ

การเข้าใจในกระบวนการทำงาน และบทบาทหน้าที่ของตนเองนั้นจะช่วยให้กลุ่มมีการบริหารจัดการที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสถาบันวิจัยและพัฒนา จากมหาวิทยาลัยขอนแก่น (2540) กล่าวไว้ว่าการบริหารจัดการขององค์กรถือว่าเป็นเรื่องของความเข้มแข็งขององค์กร การที่มีโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของกลุ่ม การเข้าใจในกระบวนการทำงานของตนที่ชัดเจนจะช่วยให้องค์กรมีความเข้มแข็ง

4. การเข้าใจในเป้าหมาย วัตถุประสงค์ของกลุ่มที่ชัดเจน

การที่กลุ่มจะมีศักยภาพได้นั้นการเข้าใจในเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของกลุ่มต้องชัดเจน จากการศึกษาของกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านสันคะยอม พบว่า แต่ละกลุ่มมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของกลุ่มที่ชัดเจน โดยดูได้จากมติต่างๆ ของกลุ่มที่เกิดจากการประชุมหารือกัน เช่น ข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบต่างๆ ของกลุ่ม ตลอดจนวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กลุ่มได้ตั้งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับกัญญา (2543) กล่าวว่า การมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ที่ชัดเจนร่วมกัน ว่าเป้าหมายที่จะเดินทางไปข้างหน้า นั้น องค์กรชาวบ้านทำไปเพื่ออะไร เช่น การมีเป้าหมายเพื่อให้หลุดพ้นจากความยากจน เพื่อให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น เพื่อสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมือง มีวัตถุประสงค์ในการสู้ เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจการต่อรองทางเศรษฐกิจและการเมือง เมื่อมีอำนาจการต่อรองแล้ว กลุ่มองค์กรนั้นก็จะมี ความเข้มแข็งตามมา

5. การประสานงานภายในกลุ่มที่ดี และเครือข่ายภายนอกกลุ่ม

การประสานงานและการสร้างเครือข่ายในองค์กรชุมชนนั้นมีประโยชน์อย่างมาก เนื่องจากกลุ่มในชุมชนจะมีการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างกลุ่มองค์กรชุมชนอื่นๆ เครือข่ายนั้นจำเป็นต่อกระบวนการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และรวมพลังกันเพื่อต่อรองกับภายนอกชุมชน เพื่อ

ให้ชุมชนบ้านสันคะยอมประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะแง่ของการต่อรองราคา การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร ถือว่าเป็นเครือข่ายแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ของชาวบ้าน ซึ่งเห็นได้จากการติดต่อประสานงานกับหมู่บ้านใกล้เคียง เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และมีการแก้ไขปัญหาต่างๆ เพื่อความผาสุกของชาวบ้าน การที่เครือข่ายที่กว้างขวางขึ้นนี้ ทำให้เกษตรกรมีอำนาจการต่อรองสูงขึ้นเป็นที่รู้จักของหน่วยงานภายนอกและรัฐบาล สามารถเกิดการเจรจาต่อรองร่วมมือกันในการพัฒนาองค์กรชาวบ้านได้ นอกจากการมีเครือข่ายที่กว้างขวางแล้ว การประสานงานระหว่างกลุ่มองค์กรยังต้องมีประสิทธิภาพด้วย ถ้ากลุ่มไม่มีการประสานงาน การจัดการและพลังการต่อรองจะเกิดขึ้นได้ยากลำบาก ซึ่งสอดคล้องกับ อุดมศักดิ์ (2541) กล่าวไว้ว่า ชุมชนจะประสบผลสำเร็จนั้นต้องมีอำนาจการต่อรองกับองค์กรภายใน ผลพวงของการได้รับบทเรียนและการเรียนรู้ถึงวิธีการแก้ไขในเชิงปฏิบัติ ซึ่งวิธีการเรียนรู้ต่างๆ นั้นได้รับมาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม ซึ่งก็คือการสร้างเครือข่ายนั่นเอง และธนดิษฐ์ (2542) กล่าวว่าสิ่งหนึ่งที่จะสนับสนุนศักยภาพในชุมชนให้เกิดขึ้นได้คือ เครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน โดยเป็นการศึกษาให้ชาวบ้านได้พัฒนาตนเอง ให้มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาและการดำเนินชีวิตในชนบทที่ยั่งยืนด้วยตัวเอง

6. การยอมรับร่วมกันในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

จากการศึกษา พบว่า การยอมรับและร่วมกันในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นมีความสำคัญต่อการดำเนินงานกลุ่มให้มีศักยภาพ การดำเนินงานของกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านสันคะยอมได้ร่วมกันในการแก้ปัญหาดังกล่าว ได้มีการประชุมร่วมกันและบอกถึงสถานการณ์การผลิตและการจำหน่ายที่เกิดขึ้นของกลุ่ม เมื่อประสบปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาเรื่องการจำหน่ายจึงได้มีแนวทางแก้ไขคือ ขยายตลาดในการจำหน่ายโดยได้ขยายตลาดการจำหน่ายไปยังตลาดอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็ตลาดใกล้เคียงในชุมชนหรือแม้แต่การแสดงผลผลิตทางการเกษตรต่างๆ ซึ่งก็สามารถแก้ไขได้ในระดับหนึ่ง จะเห็นได้ว่าถ้ากลุ่มหรือองค์กรใดมีการยอมรับร่วมกันในการแก้ไขปัญหาจะสร้างแรงพลังที่ช่วยแก้ไขปัญหาได้สำเร็จ การยอมรับร่วมกันในการแก้ไขปัญหาก็เป็นสิ่งหนึ่งที่ช่วยเสริมให้ชุมชนมีศักยภาพเพิ่มขึ้น

7. ความศรัทธาในตัวผู้นำกลุ่มและองค์กรชุมชน

กลุ่มสามารถดำเนินอยู่ได้อย่างมีศักยภาพ เพราะมีทุนทางสังคมวัฒนธรรมคือ ระบบความสัมพันธ์ของกลุ่ม ซึ่งเกิดมาจากวัฒนธรรมเดิมของชุมชน ความเชื่อในศาสนายึดมั่นในประเพณี วัฒนธรรมที่มีความเกื้อกูลกัน สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องมือสร้างความสัมพันธ์ของกลุ่ม รวมทั้งพื้นฐานความสัมพันธ์ของระบบเครือญาติ ระบบอาวุโส และความเป็นคนบ้านเดียวกัน จึงเกิด

เป็นพลังศรัทธาของกลุ่ม สิ่งที่สำคัญของการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของกลุ่มคือ กลุ่มผู้นำในรูปแบบต่างๆ เช่น เจ้าอาวาส พ่อหลวงบ้าน กำนัน ซึ่งเป็นผู้นำที่เข้มแข็ง เสียสละ และมีความซื่อสัตย์ ทำให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาหลายกลุ่มภายในหมู่บ้าน ซึ่งทำหน้าที่ชี้แนะให้คำปรึกษา ไกล่เกลี่ยปัญหาที่เกิดขึ้น และสร้างแรงบันดาลใจ ตลอดจนเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับภายนอกเพื่อดึงทรัพยากรเข้ามาเสริมศักยภาพของกลุ่ม หรืออีกทางหนึ่งก็คือ กลุ่มผู้นำเหล่านี้สามารถใช้ศักยภาพของตนเองและศักยภาพของกลุ่มต่างๆ ทุกคนจึงร่วมเป็นสมอของชุมชน นอกจากนี้ด้วยความศรัทธาในตัวผู้นำจะเป็นกลไกสำคัญอย่างหนึ่งในการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม และทำให้คนมารวมตัวกันทำงานอย่างทุ่มเทเพื่อผู้นำ จึงทำให้เกิดผลดีแก่การพัฒนาชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ กัญญา (2543) กล่าวว่า ศักยภาพของผู้นำและเครือข่ายที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีบทบาทมากที่สุดในการแก้ปัญหา กลุ่มผู้นำเหล่านี้นอกจากจะลงมือแก้ปัญหาด้วยตนเองแล้ว ยังสามารถติดต่อประสานงานกับกลุ่มผู้นำที่มีอยู่มากมาย กระจายอยู่ทั่วไปทั้งชุมชน กลุ่มองค์กรต่างๆ จึงผลักดันให้กิจกรรมต่างๆ ภายในกลุ่มบรรลุตามวัตถุประสงค์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากลุ่มต่างๆ ในชุมชนมีศักยภาพ มีความสามารถที่จะจัดการกับปัญหาของตนเองได้ และสอดคล้องกับแนวคิดของสุวิทย์ และเสรี (2533) ดังนี้ คือ

- 1.ชุมชนหรือผู้นำชุมชน สามารถใช้ศักยภาพของตนเอง และศักยภาพของกลุ่มต่างๆ มาสู่การมุ่งเน้นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชุมชน เพื่อนำมาพัฒนาชุมชน
- 2.สามารถสร้างแกนนำเพื่อชักชวนให้ชุมชนบ้านได้มีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่างๆ และสภาพแวดล้อมด้านสังคมได้เป็นอย่างดี
- 3.ศักยภาพที่เกิดขึ้นในชุมชน มีส่วนช่วยและมีการสนับสนุนให้มีการศึกษาแก่ชุมชนทั้งเยาวชนและประชาชนภายในชุมชนในรูปแบบทางการ และไม่ใช่วิทางการอย่างต่อเนื่อง
- 4.ศักยภาพของชุมชนที่มีนั้น มีประโยชน์ในขั้นพื้นฐานแห่งการช่วยเหลือ และพึ่งตนเองได้อย่างมาก โดยเน้นการมีส่วนร่วม อุดมคติ และการถ่ายทอดวัฒนธรรม และอาจจะนำไปสู่กระบวนการพัฒนาแบบยั่งยืนได้ในอนาคต
- 5.เป็นองค์กรสนับสนุนด้านการต่อรองกับองค์กรธุรกิจอื่นจากภายนอก โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลผลิต หรือเศรษฐกิจของชุมชน กล่าวคือ แต่ก่อนผลผลิตต่างๆ มักได้รับผลตอบแทนด้านการค้าที่ไม่เป็นธรรม จึงใช้กลุ่มให้เป็นประโยชน์ในการต่อรองกับพ่อค้าภายนอก

8.การรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน

จากการศึกษา พบว่า ความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันนั้นเป็นปัจจัยที่เอื้อให้กลุ่มมีศักยภาพเพิ่มมากขึ้น ความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันจะทำให้ทุกคนหรือสมาชิกในกลุ่มเกิดความหวงแหนและ

ค่านึงถึงประโยชน์ส่วนร่วมเป็นหลักเพราะกลุ่มเป็นของทุกคนไม่ใช่ของคนใดคนหนึ่ง ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการสร้างและพัฒนาทุกกลุ่มหากกลุ่มใดไม่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันย่อมส่งผลให้กลุ่มนั้นไม่เกิดการพัฒนาอันเนื่องมาจากการเห็นประโยชน์ส่วนตัวหากสิ่งใดไม่ทำประโยชน์ให้กับตัวเองก็จะไม่ทำหรือไม่รับผิดชอบต่อสิ่งที่เกิดขึ้น ดังนั้นการรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันจึงมีความสำคัญมากในการพัฒนาทุกกลุ่มและการมีศักยภาพของกลุ่ม จากการศึกษาทุกกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านสันคะยอมพบว่าสมาชิกในกลุ่มให้ความสำคัญต่อกันมาก โดยดูได้จากความร่วมมือในการทำงานต่างๆ อาทิเช่นการประชุม การผลิต ซึ่งสมาชิกได้ให้ความสำคัญและปฏิบัติอย่างเต็มที่ตลอดจนรอยยิ้มและการพูดคุยที่เกิดขึ้นในการผลิตและการทำงาน

9. การซื่อสัตย์ มีคุณธรรม และไม่เห็นแก่ตัว พร้อมทั้งสามารถเสียสละเพื่อส่วนรวมได้

จากการศึกษา พบว่า ความซื่อสัตย์ มีคุณธรรมและไม่เห็นแก่ตัวของสมาชิกกลุ่มจะทำให้กลุ่มเกิดการพัฒนาและมีศักยภาพเกิดขึ้นได้ สมาชิกมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง หากสมาชิกมีความซื่อสัตย์ มีคุณธรรม เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลักและมีความเสียสละแล้ว ย่อมส่งผลให้กลุ่มมีศักยภาพในทุกๆ เรื่องไม่ว่าจะเรื่องการผลิต การตลาดตลอดจนการจัดการดำเนินการได้สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น จากการศึกษาทุกกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านสันคะยอมพบว่าสมาชิกทุกกลุ่มมีความซื่อสัตย์ และมีคุณธรรมอย่างดี อันเห็นได้จากการการส่งเงินชำระในส่วนที่กู้ยืมไปของกลุ่มออมทรัพย์ที่ส่งไม่เคยผิดสัญญา หรือในกลุ่มเกษตรกรทำนาสมาชิกทุกคนให้ความสำคัญในการเรียนรู้วิธีการผลิตและร่วมประชุมไม่ขาด ในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรการผลิตน้ำพริกดิบหรือการผลิตหมูหวานทุกคนให้ความร่วมมือดี ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านสันคะยอมมีสมาชิกที่ซื่อสัตย์ มีคุณธรรมและไม่เห็นแก่ตัว อันนำไปสู่การพัฒนาทุกกลุ่มให้มีศักยภาพยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ศักยภาพขององค์กรชุมชนการเกษตร บ้านสันคะยอม อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ทำให้ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้และประสบการณ์ ซึ่งจะนำเสนอข้อเสนอแนะดังนี้

1. การที่จะพัฒนาหรือส่งเสริมศักยภาพของกลุ่มองค์กรในชุมชนบ้านสันคะยอมให้สามารถดำเนินกิจกรรมให้มีประสิทธิภาพนั้น บุคคลภายนอกหรือหน่วยงานของรัฐจะต้องเข้ามามีบทบาทส่งเสริมองค์กรชุมชน เริ่มจากการพัฒนาทุกกลุ่มชุมชนที่มีอยู่แล้วเพื่อที่จะส่งเสริมให้กลุ่มที่มีอยู่แล้วให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น

2. การรวมตัวกันในรูปแบบของกลุ่มใหญ่ อาจจะมีปัญหาในด้านการบริหารอยู่บ้าง ควรที่จะแบ่งกลุ่มย่อยที่สามารถจัดการและบริหารได้อย่างคล่องตัว แต่มุ่งเน้นการมีสหสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มให้มากขึ้น เพราะการพัฒนาบทบาทในแต่ละท้องถิ่นมีพื้นฐานแห่งการพัฒนาแตกต่างกันออกไป ศักยภาพหรือกระบวนการต่างๆ ที่สนับสนุนแตกต่างกัน หากมีการรวมตัวกันใหญ่เกินความสามารถอาจจะนำไปสู่ความล้มเหลวได้

3. กลุ่มเกษตรกรทำนาเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพมากที่สุด เมื่อเทียบกับกลุ่มอื่นๆ ทั้งหมด ดังนั้นกลุ่มเกษตรกรทำนาควรส่งเสริมศักยภาพให้กับกลุ่มอื่นๆ ในชุมชน รวมทั้งเป็นพี่เลี้ยงและเป็นตัวอย่างการเรียนรู้ให้กับกลุ่มอื่นๆ ได้ โดยให้มีการจัดเวทีชาวบ้าน แลกเปลี่ยนความรู้ จะสามารถเสริมศักยภาพให้กับกลุ่มในชุมชนได้

4. หน่วยงานภาครัฐ ควรสนับสนุนแหล่งเงินกู้ยืมดอกเบี้ยต่ำ เพื่อนำมาเป็นเงินทุนหมุนเวียนในการทำกิจกรรม

5. ภาครัฐและภาคเอกชน ควรให้ข้อมูลข่าวสารด้านการผลิตและการตลาด ให้ทันต่อเหตุการณ์ เพื่อให้กลุ่มสามารถที่จะทำการวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับปัจจุบัน

6. กลุ่มจะต้องมีการอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกในด้านการผลิต การตลาด ตลอดจนวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกลุ่ม เพื่อให้สมาชิกดำเนินงานเป็นแนวทางเดียวกัน

7. การประชาสัมพันธ์ของกลุ่ม ควรมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน

8. กลุ่มต้องมีกฎระเบียบข้อบังคับที่ชัดเจนในการเข้าร่วมประชุมแต่ละครั้ง จะต้องประกอบไปด้วยสมาชิกกลุ่มทุกคนอย่างน้อย 1 ครั้งต่อปี เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการดำเนินงานของกลุ่มร่วมกัน

9. กลุ่มต้องเผยแพร่แนวความคิดของผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม ให้แก่เยาวชนภายในชุมชนสนใจที่จะมาเข้าร่วมกลุ่ม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบถึงศักยภาพขององค์กรชุมชนในด้านอื่นๆ เช่น การบริหารจัดการกลุ่ม ที่มีบริบทคล้ายคลึงกันว่า มีปัจจัยเงื่อนไขใดที่มีผลต่อศักยภาพขององค์กรชุมชนการเกษตรที่เหมือน หรือแตกต่างจากการวิจัยนี้

2. ควรศึกษารูปแบบของกลุ่มองค์กรในรูปแบบอื่นๆ ที่มีศักยภาพในชุมชนอื่นๆ ทั้งในชุมชนชนบท และชุมชนเมือง เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยนี้